

2003-cü il 31 oktyabrdə Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin ilk inaqrasiya mərasimi keçirilmişdir. Tarixin 22 illik zamanı sübut etdi ki, İlham Əliyev ölkə Prezidenti seçilərək Heydər Əliyev siyasi kursunu uğurla davam etdirməsi ilə Ümummilli Liderimizin ölkəyə ikinci dəfə rəhbərliyi dövründə Azərbaycanda yaratdığı və inkişafına, müstəqilliyinin əbədiliyinə nail olduğu yeni Azərbaycanın daha böyük tərəqqisine nail oldu. Ötən 22 ilin əvvəli ilə sonunu bir-birindən çox fərqli mənzərələr birləşdirir. Həm ictimai-siyasi, həm sosial-iqtisadi, xüsusiilə də Qarabağ və Şərqi Zəngəzurla bağlı mənzərələrin hər birində əldə olunan yenilik, tərəqqi qürur hissi doğurur.

Ölkəmizdə ötən 22 il ərzində hərəkəflı inkişafə nail olunub. Bu inkişaf və tərəqqi fonda torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsini xüsusilə olaraq vurğulamaq lazımdır. Dövlət başçısının 14 fevral 2024-cü ildə keçirilən andicmə mərasimində dediyi ki: "Verdiyim vədlər arasında təbii ki, ilk növbədə, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası idi. O vaxt və ondan sonrakı illerdə, o cümlədən 2018-ci ildə bax bu kürsüdən andicmə mərasimində demişdim ki, Ermənistən-Azərbaycan münaqşəsi yalnız və yalnız Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində öz həllini tapmalıdır, heç vaxt Azərbaycan xalqı öz erazisində ikinci erməni dövlətinin yaradılmasına imkan verməyəcək və neyin bahasına olursa-olsun biz öz doğma torpaqlarımızı azad edəcəyik. O gündən cəmi 2 il yarımda keçdi və Azərbaycan xalqı bir yumruq kimi birləşərək Vətən müharibəsi nəticəsində torpaqlarımızın böyük hissəsini azad et-

2003-cü il 31 oktyabr: verilən vədlərin reallaşlığı 22 il

mişdir, 300-dən çox şəhər və kənd azad olunmuşdur, o cümlədən bizim mədəniyyət paytaxtımız Şuşa şəhəri işğalçılardan azad edilmişdir. Biz qan tökərək, şəhidlər verərək tarixi ədaləti bərpa etdik".

Cənab Prezidentin dəyərli fikirlərində bildirdiyi kimi, torpaqlarımızın da işğaldan azad olunmasından sonra, bəli, qarşında Azərbaycanı yeni bir dövr gözləyir. Yeni dövr isə qarşımıza yeni vəzifələr qoyur. Buna görə də hər birimiz öz sahəmizdə yeni dövrün tələblərinə cavab verəcək dərəcədə çalışmalı, dövlət başçısı ətrafında daha sıx birləşmək, Azərbaycanın gələcəyini hər zaman xalqının və milletinin mənafeyini düşünən Prezidentimizin görmək istədiyi səviyyəyə çatdırılmalıdır.

Ötən 22 ildə güclü iqtisadiyyat ən önəmli şərt oldu

Güclü iqtisadiyyat olmadan heç bir inkişafdan söhbət gede bilməz. 90-ci illərdə torpaqlarımızın işğali ölkəmizin böhran vəziyyətinə düşmüş iqtisadiyyatı səbəbindən reallaşa bildi. Çünkü ordu infrastrukturunun

yox dərəcədə olması işğalın əsasını təşkil edirdi. Ölkə vətəndaşlarının həmin illərdə yaşayış səviyyəsinin aşağı olması səhiyyə, təhsil və digər sahələrdə bir çox problemlərle üzləşməsi ilə nəticələnirdi.

Ötən 21 ili müstəqillik illərinin qızıl dövrü hesab etmək olar. "Güclü iqtisadiyyat ən önəmli şərtidir", -deyən Prezident İlham Əliyevin hakimiyəti illərində keçirilmiş tədbirlər nəticəsində Azərbaycan iqtisadi inkişaf parametrlərinə görə dünyada lider mövqeyə malik olub.

Azərbaycanın ümumi daxili məhsulu (ÜDM) real ifadədə 3,6 dəfə artıb. 2003-2022-ci illərdə Azərbaycanda ümumi daxili məhsul 7,3 milyard dolardan 78,7 milyard dollara yüksəlib. 2003-2023-cü illərdə dövlət bütçəsi-nin xərcləri 1,2 milyard manatdan 36,6 milyard manata çatıb. Strateji valyuta ehtiyatları 2003-cü ildə 1,4 milyard dollardan 2023-cü il oktyabrin 1-ne 66,1 milyard dollara qədər artıb. 2003-2022-ci illərdə ölkə iqtisadiyyatına yatırılan ümumi investisiya həcmi 310,4 milyard dollar təşkil edib. 2003-cü illə müqayisədə 2022-ci ildə yoxsulluq səviyyəsi 44,7 faizdən 5,5 faizə enib, orta aylıq eməkhaqqı 77,4 manatdan 839,4 manata yüksəlib.

Dövlət başçısı iqtisadiyyatın şaxələndiril-

mesini milli iqtisadiyyat qarşısında əsas çəğriş olaraq qoyub və bu istiqamətdə görülən işlər nəticəsində ötən 22 il müddətində qeyri-neft sektorunu üzrə ÜDM 3,4 dəfə, dövlət bütçəsinin xərcləri 30 dəfə artıb. Əgər 2003-cü ildə adambaşına düşən bütçə xərcləri 150 manatdan az idisə, hazırda bu rəqəm 3 min 500 manatdan çoxdur. Xarici ticarət dövriyyəsi 10,8 dəfə, o cümlədən, ixrac 16,1 dəfə artıb. 2003-cü ilə müqayisədə 2022-ci ildə adambaşına düşən ÜDM 3 dəfəyə yaxın artaraq, 13 min 256 manat təşkil edib.

Aparılan çoxşaxəli iqtisadi siyaset nəticəsində davamlı inkişaf təmin olunub. Birbaşa xarici borcun həcmi azalaraq hazırda ümumi daxili məhsulun 9,3 faizini təşkil edir. Azərbaycanın xarici valyuta ehtiyatları son 22 ildə 47 dəfədən çox artaraq 66 milyard ABŞ dollarını keçib və bu, hazırda birbaşa xarici borcumuzu 10 dəfə üstələyir. Bu dövr ərzində sərmayələrin ümumi həcmi 300 milyard ABŞ dollarından çoxdur və onun 190 milyard dolları qeyri-enerji sektoruna yatırı-

lib. Görülmüş məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində son 22 ildə qeyri-neft ixracı 8 dəfədən çox artıb.

Ötən 22 ildə Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafını reallaşdırmaq, innovativ və yüksək texnologiyalara əsaslanan sənaye müəs-sisələrinin qurmaq, bu sahədə sahibkarlığı dəstekləmək və istehsal sahəsində məşğulluğu artırmaq məqsədilə yuzlərlə istehsal və emal müəssisələri, iki sənaye mərkəzləri, parkları və mehəllələri yaradılıb. Bu dövr ərzində respublika üzrə 51 aqropark yaradılıb.

"Əsrin müqaviləsi" ilə Xəzər hövzəsinə xarici investorlar üçün açan, Xəzərlə Qara dəniz və Aralıq dənizini birləşdirəcək enerji infrastrukturunun əsasını qoyan Ulu Önder Heydər Əliyevin neft strategiyasının uğurla həyata keçirilməsi nəticəsində yaranan imkanlar qarşıya qoyulan genişmiqyaslı vəzifələrin tam həcmdə yerinə yetirilməsi üçün mühüm zəmin yaratdı.

2006-ci il iyulun 13-də Heydər Əliyevin adını daşıyan nəhəng Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru kəmərinin açılışı oldu və həmin ilin dekabrın 15-də "Şahdəniz" yatağında ilk quyu istismara verildi. Sonrakı illerde "Ümid", "Babək" və "Abşeron" yataqlarının kəşfi Azərbaycanın böyük qaz ehtiyatlarına sahib olduğunu təsdiq etdi. Bununla da, Azərbaycanın təbii resurslar tarixində yeni bir səhifə açıldı. 2014-cü il sentyabrın 20-de "Əsrin müqaviləsi"nin 20-ci ildönümündə Səngəçalda Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin təmeli qoyuldu.

Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərindən sonra, Bakı-Tbilisi-Ərzurum, TANAP, TAP kimi transmilli qaz arteriyaları reallaşdırıldı. Bütün bunlar isə dönyanın enerji xəritəsində yeni mənzərə formalaşdırıldı.

Beləliklə, iqtisadiyyatımız inkişaf etdiyimiz, bu, öz təsirini bütün sahələrdə göstərməyə başladı. Əsasən də ordu quruculuğu sahəsində. Çünkü torpaqlarımız işğal altında idi və onların xilası üçün iki yol var idi. Ya torpaqlarımız sühə yolu ilə geri qaytarılmalı idi, ya da hərbi yolla. Danışıqlar vasitəsilə torpaqlarımızın sühə şəraitində xilası üçün illərle dünya miqyasında işlər aparılsı da, lakin beynəlxalq aləm susdu. Həm də illərle susdu. Belə olan halda isə dövlətimizin başçısı ikinci yolu-hərb yolunu seçməli oldu. Deməli, biz ikinci yola hazır idik.

Biz elə Ordu yaratmışıq ki...

Ölkə rəhbəri öten 22 il ərzində Azərbaycanın müdafiəsini gücləndirməyi əsas diqqət mərkezində saxlayıb. Dövlət bütçəsində müdafiə xərclərinin əhəmiyyətli çöküşinə xüsuslu önəm verib. Bu, ölkəmizin müharibə şəraitində yaşaması, ərazimizin 20 faizdən çox hissəsinin işğal altında olması ilə bağlı olub. Bütün bu qayğı və diqqət nəticəsində müstəqil Azərbaycanın NATO standartlarına cavab verən, şəxsi heyətinin döyüş hazırlığı yüksək olan peşəkar və modern ordusunu yaradılib. Bu ordunun dinamik inkişaf meyillerini isə məhz ölkənin uğurlu daxili və xarici siyaseti, eyni zamanda, dünyada artan nüfuzu şərtləndirib.

Məhz 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan tarixi Zəfer Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi, düşünülmüş siyaseti, qətiyyəti və prinsipiallığı nəticəsində bütün istiqamətlərdə əldə olunan böyük uğurların və qüdrətli silahlı qüvvələrin formalaşmasının mənətiqi nəticəsi idi.

2023-cü il sentyabrın 20-də 24 saatdan da az vaxt çəken lokal antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Ermənistan ordusunun Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisindəki bütün tör-töküntülərini, hərbi infrastrukturunu sıradan çıxardı, hərbi xuntanı ağ bayraq qaldırımağa məcbur etdi.

Prezident, müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri həm Vətən müharibəsində, həm də lokal antiterror tədbirləri zamanı peşəkarlığını, qarşısına qoyulmuş vəzifələri ən yüksək səviyyədə icra etmək məhərətinə malik olduğunu bir daha nümayiş etdirdi.

Dövlətimizin başçısı milli ordumuzun bundan sonra da güclənməsini, daha da müasirleşməsini arzulayır. Öten andiçmə mərasimindəki çıxışında ordu məsələsinə nəzər salan Prezident İlham Əliyev deyirdi: Hesab edirəm ki, növbəti illərdə qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri Ordumuzun, Silahlı Qüvvələrimizdən daha da gücləndirilməsidir. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra bu istiqamətdə çox böyük addımlar atıldı və mən müxtəlif vaxtlarda bu məsələ ilə bağlı öz sözlərimi demişdim. Demişdim ki, bu gün Azərbaycan Ordusu 2020-ci ildəkindən daha güclüdür və cəmi bir neçə saat davam edən antiterror əməliyyatı bunun bariz nümunəsidir.

Bu gün Silahlı Qüvvələrimizin gələcək inkişafı ilə bağlı lazımi addımlar atılır, lazımi silah-sursat, texnika alınır, yeni silahlı birləşmələr yaradılır. Xüsusi Teyinatlı Qüvvələrin sayı bir neçə dəfə artırılıb, yeni yaradılmış "Komando" silahlı birləşmələrində hərbçilərin sayı minlərlə ölçülür və bu proses davam edir. Biz elə Ordu yaratmışıq ki, - bundan sonra da bu işlər davam edəcək, - heç kim bize sataşa bilməz və gələcəkdə də belə bir fikirdə ola bilməz. Bu günlərdə Ermənistan tərəfində törədilmiş yeni təxribata dərhal

adekvat cavab verildi, düşmən cəzalandırıldı. Bu, bir daha onlara və əsasən onlara ürək-direk verən, üstümüzə göndərən qüvvələrə siqnal idi ki, bizim qabağımızda heç kim dura bilməz. Ermənistanın nə qədər havadarları olsa da, heç kim bizi dayandıra biləməz. Bizim siyasetimiz beynəlxalq hüquqa əsaslanır. Bizim Ermənistan ərazisində iddiyam yoxdur, ancaq onlar da öz iddiyalarını geri döndərməlidirlər. Bizdən əsəssiz iddiyalarla şəntaj dili ilə danışmaq onlara baha başa gələcək və onu yəqin ki, hər kəs görür. Beləliklə, ordu quruculuğu prosesi davam etdiriləcək. Bizim dövlət bütçəmizdə bu gün dən böyük xərclər hərbi xərclərdir və hərbi xərclərlə bərabər, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpasıdır.

Yeni dövr- yeni çağırışlar

Beləliklə, 22 ildə ölkədə yüksək göstəricilərin şahidi olduq. Ən əsası isə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərazilərinin düşməndən azad olunması İlham Əliyevin Prezident kimi fealiyyəti dövründə mümkün oldu. Xalq 30 illik mübarizənin sonunda öz tarixi torpaqlarını yenidən qazandı. Soydaşlarımız 30 illik ayrıılıqdan sonra doğma yurd-yuvasına qovuşa bildi.

Ölkə iqtisadi cəhətdən yüksəldi, bunun nəticəsində milli ordu təkmilləşdirildi, ölkədə vətəndaşa verilən dəyər amilindən bəhrənərək əsl vətəndaş cəmiyyəti formalaşdı. Bu cəmiyyət isə vətənpərvər gənclərin formalaşmasına səbəb oldu. Dövlət-xalq birliyi yarandı və bu birlik torpaqlarımızın azad olunması, düşmənin birdəfəlik qovulması, ərazi

bütövlüyüümüzün bərpası ilə nəticələndi.

2023-cü il fevral ayının 7-də Azərbaycan xalqı yenidən öz Prezidentini seçdi. Həm də bütün Azərbaycanda ilk dəfə olaraq Prezident seçkiləri keçirildi. Ölkənin

inkişafı ilə yanaşı, həm də xalqımızın şərəf və namus məsələsini həll edən cənab İlham Əliyev çoxşaylı seçici rəyi ilə yenidən ölkə rəhbəri seçildi.

Beləliklə də yeni bir dövrün başlangıcı qeybuldu: inkişaf etmiş, torpaqları azad olunmuş ölkə qarşısında yeni bir dövr. Bu dövr dövlət başçısının andiçmə mərasimində də dediyi kimi, başqa bir dövrdür: Bu yeni dövrə xarici siyaset istiqamətində yeni üfüqlər aqşalıq. Əger əvvəlki dövrə bizim xarici siyasetimizin əsas istiqaməti Ermənistan-Azərbaycan münaqışının həlli idisə, bu gün artıq bu məsələ demək olar ki, gündəlikdə durmur. Ona görə xarici siyasetimizin yeni istiqamətləri üstünlük təşkil etməlidir... Biz bu gün Ağdamdayıq, Füzulidəyik, Laçındayıq, Cəbrayıldayıq, Zəngiləndayıq, Qubadlıdayıq, Kəlbəcərədeyik, Şuşədayıq, Hadrətdayıq, Xocalıdağıq, Ağdərədeyik, Əşgərandayıq, Xankəndidəyik! Bu yeni dövr uğurla başlayır.

2003-2025-ci illəri əhətə edən 22 ilin ölkənin müstəqilliyinə, sosial-iqtisadi inkişafına, xalqın firavənlığına, vətəndaş rifahına, insan amilinə verdiyi töhfələrdən günlərə, saatlarla danışmaq olar. Ümumi nəticə olaraq söylemək olar ki, nə yaxşı ki, 2003-cü ildə dövlətimizin başçısı ilə birlikdə bir yola çıxmışq. Bu yol bizim üçün uğurlu oldu: tarixin 270 illik axınınnı dəyişən, müstəqilliyimizi, ərazi bütövlüyüümüzü möhkəmləndirən, ölkəmizi dünyaya tanıdan yol.

Mətanət Məmmədova